

**Metodický pokyn k úpravě a přebírání jmen
v jazycích národnostních menšin a vybraných
nářečných oblastí s přihlédnutím ke specifice
území Těšínského Slezska**

Praha 2018

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Menšiny.....	2
3. Těšínské Slezsko.....	4
4. Relevantní zdroje a odkazy	6

1. Úvod

1.1 Tento metodický pokyn vychází z Jazykových pravidel pro standardizaci jmen nesídelních geografických objektů z území České republiky ze dne 9. února 2015, čj. ČÚZK-18626/2014-22 (dále jen „Jazyková pravidla“).

1.2 Metodický pokyn upravuje postup úprav a přebírání jmen v jazycích národnostních menšin a jmen z vybraných nářečních oblastí s přihlédnutím ke specifice území Těšínského Slezska. Vztahuje se tak především na oblasti obývané státem uznanými jazykovými menšinami. Vymezení pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny stanoví zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů¹. Právní předpisy České republiky neuvádějí konkrétní seznam těchto menšin.

1.3 Specificky se tak metodický pokyn vztahuje na oblast souvislého osídlení s významnou polskou menšinou, a sice na nářečně výrazně diferencovaný region Těšínského Slezska spadající do oblasti smíšených česko-polských dialektů. Pro tento region stanovuje podrobnější pravidla úpravy nářečních podob jmen.

¹ § 2 odst. 1: Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

§ 2 odst. 2: Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

2. Menšiny

2.1 Pro standardizační praxi má význam skutečnost, že na území České republiky existují dva typy národnostních menšin. V první řadě jsou to menšiny, jejichž přítomnost na našem území sahá hluboko do historie (Němci, Židé a Poláci), a zanechaly tudíž stopy v zeměpisném názvosloví. Běžnou součástí standardizované anoikonymické výbavy řady obcí jsou např. toponyma německého původu adaptovaná do češtiny (*Achtele, Hejkraby, Holedná, Perky, Prátna, Špicokry* ad.). S ohledem na historické skutečnosti související s druhou světovou válkou a obdobím poválečným přetrvala v souvislém osídlení do dnešní doby z uvedených pouze polská menšina.

2.2 Druhou skupinu představují menšiny novodobé, bez zmíněného hlubšího historicko-kulturního aspektu, nevytvářející kompaktní osídlení a odlišné od menšin první skupiny kulturně i sociálně. Otisk jazyka těchto menšin v našem zeměpisném názvosloví není prakticky žádný, tyto skupiny přebírají názvosloví stávající, české. Mezi nejpočetnější z nich patří v současnosti menšina slovenská, ukrajinská a vietnamská.

2.3 Standardizace pomístního názvosloví se provádí v jazyce užívaném na území státu, který standardizaci provádí, tedy v češtině (bod 2.7. Jazykových pravidel). V obci obývané příslušníky národnostních menšin se jména nesídelních geografických objektů uvádějí též v jazyce národnostní menšiny, jestliže se podle posledního sčítání lidu hlásilo k této národnosti alespoň **20 %** obyvatel obce, a to v následujících případech

- a) pokud o to požádají zástupci příslušné národnostní menšiny prostřednictvím výboru pro národnostní menšiny a pokud návrh bude obsahovat všechny náležitosti podání, uvedené v § 11 vyhlášky č. 31/1995 Sb.²,
- b) nebo pokud o to požádá orgán územní samosprávy a ten svým usnesením návrh doporučí, popřípadě instituce, do jejichž územní nebo věcné působnosti náleží vyjádřit se k návrhu jména geografického objektu.

V obou případech však musí mít podání základní náležitosti³ podle správního řádu, písemnosti se vyhotovují v českém jazyce, případně jazyce slovenském.

2.4 Hlavním jazykem standardizovaných jmen je vždy čeština. V případě schválení budou jména nesídelních objektů z uvedených oblastí uváděna v závorce ve spisovné podobě menšinového jazyka, za základní českou podobou, tj. **české jméno (jméno v jazyce**

² Vyhláška č. 31/1995 Sb., kterou se provádí zákon č. 200/1994 Sb., o zeměměřictví a o změně a doplnění některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů.

³ „Z podání musí být patrné, kdo je činí, které věci se týká a co se navrhuje.“ § 37 odst. 2 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

menšiny). Přepis jména z nelatinkových abeced se řídí Nařízením vlády o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy.

2.5 Při změnách již standardizovaných jmen v jazyce národností menšiny se postupuje podle Jazykových pravidel.

3. Těšínské Slezsko

3.1 Z uvedených národnostních menšin tvoří v České republice oblast výraznějšího souvislého osídlení polská menšina, a to na území české části historického Těšínska; je soustředěna především v okresech Karviná a Frýdek-Místek. V následujících obcích tohoto regionu dosahuje podíl polské národnostní menšiny minimálně 20 %: Bocanovice (FM), Bukovec (FM), Bystřice (FM), Dolní Lomná (FM), Hrádek (FM), Košařiska (FM), Milíkov (FM), Ropice (FM), Smilovice (FM), Vendryně (FM)⁴. Uvedený region je jazykově diferencovaný a v rámci slezských nářečí představuje podtyp přechodových česko-polských nářečí.

3.2 Vzhledem k výrazné jazykové odlišnosti od ostatního území se jeví jako vhodné stanovit pro účely standardizace pomístního názvosloví z obcí uvedené oblasti konkrétní pravidla úpravy jmen v nářeční podobě. Při standardizaci by měl být zachován požadavek celostátní platnosti spisovně české standardizace s určitou mírou dialektismů. Obce, které splňují požadované kvorum polské národnostní menšiny (minimálně 20 %), mohou žádat i o zápis odpovídajícího jména ve spisovné polštině v závorce (viz bod 2.4).

3.3 Pravidla standardizace jazykové podoby jmen z Těšínského Slezska

3.3.1 Po **pravopisné** stránce standardizace respektuje spisovnou češtinu, odstraňují se specifické polské znaky a nahrazují se českými

- a) polský znak ó pro vyslovované krátké *u* je přepisován českým *u*: např. *Gróń* → *Gruň*, příp. též *Grúń* (viz bod 3.3.2 písm. i) odst. a.),
- b) znak *w* se nahrazuje jednoduchým *v*: např. *Wrózna* → *Vružná*,
- c) polský znak *ń* se nahrazuje českým *ň*: např. *Gróń* → *Gruň*,
- d) znak *ł* (pro tvrdé *l*) je nahrazen znakem *l*,
- e) respektují se česká pravidla pro psaní *i/y*, např. *Blażky* (nikoliv *Blażki*), *Kyčera* (nikoliv *Kičera*), *Firkovice* (nikoliv *Fjyrkovice*).

⁴ Čerpáno z:

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf. Údaje k r. 2012 vycházejí z výsledků sčítání lidu v r. 2011.

3.3.2 V hláskoslovné rovině

- a) dodržuje se spisovněčeská délka, např. *Fojtství* (nikoliv *Fojtství*), *Řepík* (nikoliv *Řepik*), *Úplaz* (nikoliv *Uplaz*),
- b) odstraňuje se změna *á* → *o*, např. *Bolševicko kolunija* → *Bolševická kolonie*, *Farsko lunka* → *Farská louka*; *Zotoka* → *Zátoka*, *Prašivo* → *Prašivá*, s výjimkou některých lexikalizovaných variant sufixů (přípon) – viz bod 3.3.4, písm. b),
- c) odstraňuje se změna *e* → *o*, např. *Černý*, nikoliv *Čorny* (tzv. dispalatalizace), s výjimkou jmen utvořených z osobních jmen – viz písm. j),
- d) hláska *g* se ve shodě se spisovnou češtinou a s většinou českého území nahrazuje hláskou *h*, kromě názvů odvozených z osobních jmen, které hlásku *g* obsahují: *Bagno* → *Bahno*, ale *Glovčín* (z osobního jména), a také kromě případů uvedených v písm. i) odst. a.,
- e) odstraňují se stopy nosových samohlásek, např. *Farsko lunka* → *Farská louka* (viz též bod 3.3.3 písm. a)),
- f) odstraňuje se změna *o* → *u*, *e* → *y* před nosovými souhláskami, např. *Pod bukym* → *Pod bukem*,
- g) odstraňují se hlásky *dz/dž*, např. *džura* → *díra*, *Dziolek* → *Dílek*,
- h) odstraňují se rozložené měkké retnice, např. *Fjyrkovice* → *Firkovice*,
- i) ve shodě s Jazykovými pravidly (bod 4.2.4) se při standardizaci ponechávají **hláskoslovné dialektismy** vyskytující se v již standardizovaných a tradičně užívaných pomístních jménech. Jde zejména o následující dva typy
 - a. hláskoslovné dialektismy se ponechávají v názvech, které jsou kromě uvedeného území rozšířeny i jinde, a přesahují tak areál kompaktního osídlení. Jde zejména o slova spjatá s tzv. karpatskou salašnickou kolonizací (valašskou), která jsou rozšířena i v některých oblastech východomoravské nářeční skupiny (Valašsko), např. *Gruň/Grůň* (nikoliv *Grůň* ani *Grón*),
 - b. podobně lze ponechat hláskové dialektismy u jiných rozšířenějších výrazů, např. *Kympa/Kempa*, *Dombrava/Dembrava* (= *Doubrava*; tzv. rozložená nosovka),
- j) více než v ostatních oblastech zde vyvstává potřeba pokusit se zjistit motivaci pojmenování a slovotvornou strukturu jména. Např. u názvů vzniklých z osobních jmen s nářečními či polskými jazykovými rysy by měla být pokud možno zachována podoba výchozího osobního jména, např. název *Bialoně* utvořený z příjmení *Bialoń*, *Na Biolkovym* → *Na Biolkově* z příjmení *Biolek*, *Čornovské* z příjmení *Čorný*.

3.3.3 V tvaroslovné rovině se v koncovkách odstraňují reflexy původních nosovek: *Pod lipóm* → *Pod lipou*, *Pod štrekum* → *Pod štrekou*, *Pod Prašivum* → *Pod Prašivou*, *Pod Čerchlum* → *Pod Čerchlí*.

3.3.4 Ponechávají se **slovotvorná** specifika

- a) přípona *-ula*: např. názvy *Boškula*, *Hrickula*, *Lyskula*, *Latkula*, *Zvrtkula*,
- b) ve shodě s Jazykovými pravidly (bod 4.2.4) se při standardizaci ponechávají lexikalizované varianty sufixů (přípon) s nářečními hláskovými rysy, např. přípona *-ok* (namísto spisovného *-ák*) – *Rusňok*, příp. množné číslo *Chalupňoky*, *-onky* (místo spisovného *-ánky*) – *Kantořonky*.

3.3.5 V lexikální rovině se ponechávají jména obsahující nářeční slova vázaná jen na určité území, např. *Čerchle* z nářečního slova *čerchla* ‚les, jehož stromy měly dole oloupanou kůru, aby rychle uschly a dřevo mohlo být používáno ke zpracování‘⁵, *Beskyd* z nářečního slova *beskyd* ‚horský předěl, sedlo‘⁶. V nepřímých pádech se ale i u nich při standardizaci respektuje spisovná čeština, např. *Pod Čerchlum* → *Pod Čerchlí* (viz bod 3.3.3 písm. a)).

4. Relevantní zdroje a odkazy

4.1 Obecně závazné právní předpisy a sdělení ústředních orgánů státní správy

1. Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 200/1994 Sb., o zeměměřictví a o změně a doplnění některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.
9. Vyhláška č. 31/1995 Českého úřadu zeměměřického a katastrálního, kterou se provádí zákon č. 200/1994 Sb., o zeměměřictví a o změně a doplnění některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů.
10. Nařízení vlády č. 594/2006 Sb. o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, ve znění nařízení vlády č. 100/2007 Sb.

⁵ SPJMS <https://spjms.ujc.cas.cz/entry/4914> (cit. 11. 9. 2018)

⁶ SPJMS <https://spjms.ujc.cas.cz/entry/455> (cit. 11. 9. 2018)

11. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
12. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 96/1998 Sb., o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin.

4.2 Ostatní zdroje a odkazy

1. Balhar, J. et al.: Český jazykový atlas 1–5; Dodatky; Praha 1992–2011, dostupný též na: <http://cja.ujc.cas.cz/> [cit. k 13. 12. 2017].
2. Informace o plnění zásad stanovených Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin podle čl. 25 odstavce 1 této Úmluvy, publikované Radou vlády pro národnostní menšiny, dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/informace-o-plneni-zasad-stanovenych-ramcovou-umluvou-1406/> [cit. k 13. 12. 2017].
3. Jazyková pravidla pro standardizaci jmen nesídelních geografických objektů z území České republiky, dostupné na: <http://www.cuzk.cz/Aktuality-resort/20150225-Jazykova-pravidla-pro-standardizaci-jmen/141862622-1.aspx> [cit. k 13. 12. 2017].
4. Rada vlády pro národnostní menšiny <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/> [cit. k 13. 12. 2017].
5. Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku (SPJM) [online]. Brno: dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. © 2014– [cit. 11. 9. 2018]. Dostupné na: <http://spjms.ujc.cas.cz>.
6. Slovník pomístních jmen v Čechách (SPJČ) [online]. Praha onomastické oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. © 2015 – [cit. 11. 9. 2018]. Dostupné na: <https://spjc.ujc.cas.cz/>.

5. Účinnost

Tento pokyn nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2019.

V Praze dne 18. prosince 2018
Čj.: ČÚZK-13060/2018-22

Ing. Karel Večeře
předseda
(podepsáno elektronicky)